

Pohádká

O vílách

Hynek Klimek

bambóok

Ilustrace

Zdeňka Študlarová

bambook

OBSAH

Jak se seznámila lesní víla s vílou vodní	7
Jak to lesní a vodní víly mají zavedené	11
O slavných i krutých vodních vílách	14
Jak stromová víla přeprala havrana	18
O vilí vděčnosti	23
Jak hospodář ztratil vílu	26
Jak lehkomyšlné víly pozdě litovaly	32
O příliš tancechtivých vílách	35
O nemilosrdných vílách z Ohře a Dyje	39
O příliš cituplné víle	42
O vílách nehodných chvály	48
Proč skřítek kulhal	51
Jak a proč si skřítek změnil jméno	55
Jak víly napomohly vzniku knížky	60

JAK SE SEZNÁMILA LESNÍ VÍLA S VÍLOU VODNÍ

Jednou se šla lesní víla Zvonimíra projít po okolí. Byla nejzvědavější, či lépe řečeno nejzvídavější, ze všech víl z lesa, ve kterém pobývala. Byla z nich zároveň také nejvzdělanější, protože často chodívala na dlouhé vycházky a přitom pozorně sledovala a zapamatovala si všechno, co kolem sebe viděla.

Již ve vílí škole, kde se malé víly vzdělávají, než je jejich královna vyše z vílí říše na svět, patřila mezi nejlepší žáčky. Proto toho znala mnohem více než její lesní družky. Ty, když měly splněné své vílí povinnosti a neměly co na práci, většinou lenošily anebo pospávaly ve vílím vzdušném zámku nad korunami stromů.

Byly v něm v naprostém bezpečí, protože nejenom žádné lidské oko, ale ani zvířata, ptáci či hmyz jej nemohou spatřit. Se vzdušnými zámky to mají velice dobře zařízené. Neviditelné jsou i pro strašidla vílám nebezpečná, třebaže ta se s ostatními bájnými bytostmi obvykle vzájemně vidí. Jenom lidé to mají tak, že strašidla se pro ně zviditelní pouze tehdy, pokud to sama chtějí. Jinak si kolem každého člověka může poskakovat třeba celý houf strašidel a on přitom vůbec netuší, že tam jsou.

Vraťme se ale k víle Zvonimíře. Nad svými družkami sice vynikala znalostmi a vědomostmi, ale nijak se kvůli tomu nad nimi nevyvyšovala. Měly ji sice tak trochu za podivínku, ale i když jí to nedávaly najevo, zároveň si jí i vážily, protože si byly vědomé, že toho ví a umí víc než ony. Když bylo třeba, mohly se na ni obrátit o radu a ona nikdy žádnou ze svých družek nezklamala.

Tentokrát byla Zvonimíra rozhodnutá vydat se do krajiny pod lesem. Jenomže na kraji lesa poblíž lávky přes potůček spatřila malou najádu, vodní vílu. Byla mnohem menší než ona, odhadem o polovinu. Lesní víly se ale nelekla, a když se na ni usmála, usmála se také, i když zprvu trochu rozpačitě.

„Kde ses tady vzala?“ zajímalo Zvonimíru.

„Jak vzala? Já tady bývám často, kousek odtud bydlím,“ odpověděla téměř dětským hláskem vodní víla.

„Tak promiň. Já jsem tudy šla již několikrát, ale nikdy jsem tě tady nezahlédla,“ objasnila lesní víla.

„To je nejenom možné, ale docela pravděpodobné. Je náhoda, že jsme se potkaly. Nezdržuji se jenom tady, ale pravidelně obcházím celou dlouhou část potoka, kterou mám od naší královny svěřenou,“ vysvětlila najáda, kterou už opustila počáteční nejistota.

„A to jsi tady u potoka, tedy u té jeho části, sama?“ pokračovala ve vptávání Zvonimíra.

„Jistěže. Jsem vodní víla potočnice a u nás je to obvyklé, stejně jako u ostatních vodních víl či najád, jak se nám také říká. Stejně to mají i studánkové víly. To jsi nevěděla?“ odpověděla s další otázkou malá vodní víla.

„Vlastně věděla. Učily jsme se to ve škole, ale teď jsem si to zrovna honem nevybavila. Dosud jsem se ještě nikdy s žádnou z vás nesetkala. Ty jsi první,“ řekla Zvonimíra.

„To já jsem již několik z vás potkala, ale pěkně se ke mně nechovaly. Dvě se mi vysmívaly, že prý nejsem žádná pořádná víla, ale zakrslý vilí mrňous, a jedna další si mě dokonce spletla s rusalkou. Asi vůbec nevěděla, že ty přece u potoků nežijí a ani nejsou víly, ale vodní žínky. A jednou, když byly tři pohromadě, na mě dokonce dorážely a honily

mě, než jsem se jim schovala pod větvemi vrby, splývajícími k hladině potoka,“ postěžovala si malá najáda.

„Tak to mě opravdu mrzí, že se některé z mých družek k tobě chovaly takhle nepěkně. Jestli zjistím, které z nich to byly, tak si to s nimi vyříkám a pořádně to ode mne schytají,“ slíbila jí Zvonimíra.

„Ty jsi první lesní víla, která se ke mně chová hezky. Jestli chceš, můžeme se vídat častěji. Ráda si s tebou popovídám,“ nabídla vodní víla.

„Moc kamarádek nemám. Opravdovou vlastně jen jednu stromovou vílu. Bavím se sice i s několika dalšími, ale ty jsou příliš neposedné a hašteřivé,“ doplnila.

„Ráda se s tebou znovu setkám. Určitě se jedna od druhé můžeme dozvědět, co neznáme,“ souhlasila lesní víla.

„To mě těší. Víš, přiznám se ti ale, že kdybych tě bývala zahlédla jako první, tak bychom se bývaly nesetkaly, protože bych se ti po předchozích zkušenostech s lesními vilami schovala. Byla by to škoda, ale to zjišťuji až teď,“ usmála se malá víla.

„Jmenuji se Vodomilka a byla bych ráda, kdybychom se staly kamarádkami,“ dodala.

„Já jsem Zvonimíra a myslím, že z nás budou dobré kamarádky,“ odvětila lesní víla.

Potrásly si pravicemi a domluvily se, kde a kdy se zase setkají.

JAK TO LESNÍ A VODNÍ VÍLY MAJÍ ZAVEDENÉ

Po návratu mezi své lesní družky Zvonimíra váhala, jestli jim má říci o svém setkání s vodní vílou. Nakonec se ale rozhodla, že si to zatím nechá pro sebe a poví jim to, až k tomu bude vhodná příležitost. Zbavila se tím sice možnosti rovnou na ně uhodit, které z nich malou najádu urážely a honily, ale bylo téměř jisté, že by se stejně nepřiznaly, i to má tedy svůj čas.

Když se večer začínalo šerit, vyběhly všechny lesní víly na palouk zatančit na rozloučenou slunci a na uvítanou měsíci, což patří k jejich vilím povinnostem. Skončily, až když už měsíc zaléval palouk stříbrným svitem a na potměšlé obloze svítily tisíce hvězd. Obdobný úkol čekal na víly ráno, kdy pro změnu tančily na rozloučenou měsíci a na uvítanou slunci. Nyní se ale na noc uchýlily do bezpečí svého vzdušného zámku.

Jenomže následný den ráno, sotva víly dotančily, se obloha začala zatahovat mraky, které zaclonily slunce, a záhy se rozpršelo. Víly déšť nemají rády. Ne však kvůli tomu, že zásadně chodí bosé, aby neztratily svou lehkonožnost, a boty by je tížily. V mokru, a dokonce ani na sněhu, je totiž nezebe, protože na zem ani do trávy či sněhu nedošlapují, ale lehce se kousíček nad nimi vznášejí.

Jenomže když prší, zmáčeným vilám splihnou jejich dlouhé vlasy i jemné závoje a byť jen trochu, ale přece jen, jim tak dočasně ubude na kráse. Sice se jim naplno vrátí, až zase oschnou, ale velice nerady jsou neupravené. S deštníkem anebo v pláštěnce by si připadaly trapně směšné, a tak s nimi nikdo nikdy žádnou vílu neviděl a ani vidět nemohl. Bytostně nesnášejí vlastní nedokonalost.

Vodní víly, až na ty z bažin a mokřadů, to mají s dbalostí na svou krásu podobné, jen mokré vlasy jim nevadí. Neodmyslitelně patří k jejich vzhledu a vodním vilám sluší.

Zbytek dne tak stejně jako ostatní její družky strávila Zvonimíra v jejich vzdušném zámku. Pršet nepřestalo až do noci, a tak vilám tentokrát odpadl i jejich večerní tanec slunci s měsícem, když byly schovány za mraky a na zemi měly zakrytý výhled. Tančily jim až následné ráno, když už se vyčásilo.

S Vodomilkou se Zvonimíra znovu sešla po dvou dnech na stejném místě u potoka, kde se prvně setkaly, jak měly domluvené. Obě měly viditelnou radost, že se zase vidí. Zvonimíra nezapřela svůj návyk dozvídat se stále něco nového, který se stal přímo její potřebou. Zkusila proto vyzvědět od Vodomilky co nejvíce informací o vodních vílách nad rámec svých znalostí získaných ve škole.

Z té si zapamatovala, že vodní víly zdaleka nejsou jedna jako druhá a liší se nejenom svou velikostí, ale i povahou. Jsou mezi nimi hodné i zlé, a to dokonce až tak, že je radno se jim vyhnout, jak jsou nebezpečné nejenom lidem a ostatním pozemským tvorům, ale i vilám.

Vliv na to má i prostředí, ve kterém pobývají. Nejhodnější jsou vodní víly od pramenů a studánek i horních toků potoků a řek, kde je voda nejčistší. Tyto víly, kromě studánkových, jsou malé i vzrůstem. Čím níže po proudu, kde různými přítoky a splachy z okolí přibývá ve vodním toku nečistot, se mění nejenom kvalita vody, ale i povaha vodních vil z těchto míst. Velké jsou zdejší víly převážně jako lidé. Čím znečištěnější je voda, tím jsou v ní vodní víly mrzutější a nevlídnější. Nejhorší jsou ty z bažin a mokřadů a z cizokrajných vil také část mořských.

Když Zvonimíra Vodomilce pověděla, co se o najádách naučila ve škole, malá vodní víla ji za její znalosti uznale pochválila.

„To toho o nás víš opravdu hodně! To nejpodstatnější určitě. Víš také to, že my, vodní víly, se na rozdíl od vás ostatních nemůžeme nadlouho

vzdálit od míst, kde pobýváme, a ani pobývat delší čas na slunci?“ nadhodila Vodomilka.

„Nevím. Tohle jsme se ve škole neučily,“ přiznala lesní víla.

„To máte takový příkaz, který musíte kvůli něčemu dodržovat, aby vás nestihl nějaký trest?“ navázala otázkou.

„Ne, královna ani nikdo jiný nám to nenařídil, ale vymstilo by se nám to. My, vodní víly, totiž nemůžeme nikdy zcela oschnout. Suché bychom záhy skonaly a zbyl by z nás jen troud. Z přehřátých sluncem by pak zůstala trošička vodní páry a i ta by se po chvíli rozptýlila do nicoty. Proto se stále musíme zdržovat v blízkosti vody a čas od času se v ní omočit. A místům, kam se opírají sluneční paprsky, se raději vyhnout,“ dozvéděla se.

„I my můžeme zaniknout. Stane se to těm z nás, které nedodržíjí své povinnosti anebo nesplní nějaký královnou daný úkol. Na takové víly se přiřizene vítr a rozfouká je na cáry mlhy. Pokud ale konáme všechno tak, jak máme, je naše bytí neomezené a čas nemá žádný vliv na naši věčnou mladost,“ poučila Zvonimíra na oplátku vodní vílu.

„Tohle s délkou našeho bytí a trvalou mladostí je u nás také tak. V tom to máme stejné,“ řekla Vodomilka.

„Myslela jsem si to. A pokud vím, mají to tak i všechny ostatní víly,“ přitakala a doplnila Zvonimíra.

„Proti lidem a ostatním pozemským tvorům je to velká výhoda. Ti nežijí tak dlouho. Pokud je mi známo, málokdo z lidí se dožije stovky roků. Já zatím nemám ani čtvrtinu z toho a baví mě být na světě, ale občas mě napadá, jak se na to budu dívat později. Už párkrát mi blesklo hlavou, že den za dnem je to stejné nebo skoro stejné. Až to tak bude třeba těch sto a nebo několik set let, pokud se se mnou nestane něco zlého, nevím, jestli mě to neomrzí,“ nadhodila vodní víla.

„Já nad tímhle raději nerozmýšlím. Myslím však, že důležité je umět si své bytí zpestřit. Snažit se zabavit i něčím jiným, než patří k naším každodenním zvyklostem a nevyhnutelným povinnostem. Třeba právě tím, že se budeme setkávat a povídat si. Baví mě dozvídat se stále něco nového. Proto se také ve svém volném čase ráda vydávám na vycházky do okolí. Když nedopustíme, abychom propadly zahálce a z ní pramenící nudě, jistě se budeme cítit dobře třeba i za stovky let,“ usoudila víla Zvonimíra a Vodomilka souhlasně přikývla.

O SLAVNÝCH I KRUTÝCH VODNÍCH VÍLÁCH

Do příštího setkání se Vodomilka rozpomněla, že se má také čím před svou kamarádkou z lesa pochlubit. Dvě z víl se totiž staly i mezi lidmi věhlasnými až do té míry, že jim postavili pomník. A obě to byly víly vodní.

Jedna z nich jej má u nábřeží v hlavním městě Dánska, Kodani. Nemá jméno, jak bývá obvyklé, říká se jí jen Malá mořská víla. Její dojemný příběh sepsal světoznámý dánský pohádkář Hans Christian Andersen. Obětovala se pro prince, kterého zachránila po ztroskotání lodi před utonutím. Zamilovala se do něj, avšak on si vzal jinou. Příběh Malé mořské víly je však natolik známý, že je ho zbytečně více přibližovat. Ostatně kdo chce, může si ho přečíst v knížce pana Andersena, anebo se podívat na film, který byl podle něj natočený.

Druhá, na rozdíl od této víly, žádnou lidumilkou nebyla. Socha krásné, avšak proradné Lorelai je v Německu poblíž břehu v řece Rýnu. Vypráví se, že ozdobená třpytivými šperky sedávala na skále nad řekou a krásně zpívala. Libý zpěv a úchvatný zjev víly mámil plavce, kteří tudy proplouvali po proudu řeky ve svých lodích. Nezřídka bývali okouzlení až natolik, že zahledění na pěvkyni nedávali pozor, kam jejich plavidla strhává prudký proud, a jejich lodě se tříštily o skálu. Jen někteří poté dokázali doplatit ke břehu a zachránit se. Plavidla i jejich náklad bývaly nenávratně ztraceny, potopené na dně řeky.

Nyní je řeka Rýn v těchto místech, se svahy s četnými vinicemi nad ní, již jiná, než bývala. Osudná skála už zlověstně netrčí při břehu nad hladinou. Hladina Rýnu je tady mnohem výš, než bývala, a proud řeky se zklidnil. Vodní vílu Lorelai tady nyní již nikdo spatřit nemůže, jen její sochu. Když se Rýn změnil, zmizela. Jestli se poté, když přišla o možnost provozovat dál svou krutou zábavu, odstěhovala jinam, kde v ní případně může pokračovat, se neví. Svět je velký a víla, byť proslulá, se v něm snadno ztratí.

„No, nechci tě urazit a vůbec ne rozhněvat, ale já bych se být na tvém místě k sounáležitosti s Lorelai nehlásila a rozhodně bych se nechlubila tím, že patřím ke stejnému druhu víl,“ řekla opatrně Zvonimíra.

„Neměj obavu, proč bych se urážela a zlobila se? Já se k téhle slavné víle nijak zvlášť nehlásím. Byla to sice vodní víla jako já, ale říční, a já jsem potočnice. Kromě toho dobře vím, že některé z nás jsou zlé a nebezpečné. Hlavně část mořských a na pevnině ty z močálů a bažin,“ odvětila nevzrušeně Vodomilka.

„Hm, i tohle nám říkali ve škole. O těch mořských se nám učitelka ale zmínila jen krátce, protože patrně žádná z nás se k moři nikdy nedostane, a tak se s nimi pravděpodobně nesetkáme. Řekla nám však, asi jen tak pro zajímavost, že když jsou v houfu, dokáží převrátit i velké námořní lodě a hlavně převracejí loďky s rybáři. Zavěsí se vedle sebe na okraj plavidla a nakloní ho, až se do něj nahrne voda a potopí se. Někdy se také vymrští z vody a strhnou do moře lidi z paluby menších lodí. Nic dalšího nám o nich neřekla. Nepovažovala to za potřebné anebo o nich možná sama nic víc ani nevěděla.

Zato před najádami z bažin a močálů i z rašelinišť nás učitelka důrazně varovala. Nejsou krásné jako jiné víly, ale ohavné jako jejich povaha. Řekla nám o nich, že jsou nebezpečné nejenom pro lidi a další pozemské tvory, ale obzvlášť mají spadeno na jiné víly, než jsou ony samy. Když nějakou chytanou, buď ji rovnou roztrhají na kusy, anebo ji krutě trápí, až v důsledku toho skoná.

Lapenou vílu prý v horkých letních dnech, kdy pálí slunce, nechají pevně přivázanou v žáru jeho paprsků v místě, kam se řadu hodin v plné síle opírají, uschnout na troud. Nebo ji natrou od hlavy až k patám smůlou ze stromů, kterou ze sebe nemůže dostat a už nikdy se jí nezbaví. Nalepí se na ně tak, že by se úplně rozedřely, kdyby se jí chtěly zbavit.

My víly přece nemůžeme používat mýdlo, natož nějaká rozpouštědla jako lidé. Nemáme na těle kůži jako oni a těla máme mnohem jemnější. Smůla zohavené víly navíc dusí, ke svému bytí přece potřebujeme vzduch. Najády je pak sice propustí na svobodu, ale přitom dobře vědí, že zasmolené víly zanedlouho bídně skonají.

Nejčastěji se to podle naší učitelky stávalo a asi ještě stává v lužních lesích na jižní Moravě na Břeclavsku, u řeky Ohře v severních Čechách a také v Krušných horách a na Šumavě,“ přiblížila Zvonimíra Vodomilce své ve škole získané znalosti.

„Ještě že víš, že my, vodní víly, nejsme všechny stejné. Jinak by ses mi asi raději obloukem vyhýbala,“ povzdechla si Vodomilka.

„To víš, že vím a netrap se tím, že mezi vodními vílami jsou i takové mizery. I u jiných víl, včetně lesních, ke kterým patřím, se přece takové najdou. K světu, kde se nacházíme, to asi patří. Ve škole nám říkali, že od prvopočátku na něm probíhá boj dobra se zlem. I lidé mají rozdílnou povahu, a jestli někdy pozoruješ zvířata nebo ptáky, jistě sis už všimla, že i mezi nimi je podobný rozdíl,“ dovedla ožehavou debatu k smírnému vyústění zkušená Zvonimíra.

JAK STROMOVÁ VÍLA PŘEPRALA HAVRANA

Netrvalo dlouho a na jednom z dalších setkání Zvonimíry s Vodomilkou už nebyly jen samy dvě. Vodomilka přizvala i svou další kamarádku, se kterou se seznámila již dříve, stromovou vílu Olšinku.

Olšinka byla ještě o kousek menší než malá vodní víla Vodomilka. U stromových víl je to tak, že jsou velké jako ptáci. Ti jsou ale různě velcí, od malinkého kolibříka až po čápa, dosahujícího lidské velikosti. Tedy mají velikost přibližně stejnou, jakou má většina víl, včetně lesních. Ještě větší ptáci jsou pštrosi, avšak ti u nás ve volné přírodě nežijí, proto tu asi nejsou ani tak veliké stromové víly.

Jsou ovšem ještě i jiné stromové víly, dryády. K spánku a odpočinku se uchylují přímo dovnitř stromů. Když takový strom někdo porazí, zahyne nejen on, ale i dryáda, která v něm přebývá. Toho, kdo strom skácel a zahubil tím dryádu, obvykle záhy stihne krutý trest. Ostatní dryády z okolí se mu krutě pomstí.

Někdy se tak stane i s pomocí příšer či jiných hrůzných bytostí, které si k tomu přivolají na pomoc. Samy dovedou také výtečně střilet z luku. I z luku vystřelené šípy se tak mohou stát nástrojem pomsty. O těchto stromových vílách, dryádách, se ale vypráví a píše, až na malé výjimky, převážně v jiných evropských zemích než u nás.

Okřídlené stromové víly z našich končin si podle své velikosti vybírají stromy, na kterých se zabydlí, a většinou si podle nich také volí svá jména. U Olšinky napovídalo její jméno již předem, že nebude žádný hromotluk, když se usídlila v olši. Zvonimíru tedy její velikost nepřekvapila.

Když Olšinka spatřila přicházející lesní vílu, začala rozevírat a zase zavírat svá křídla, aby na ně příchozí upozornila. Měla je opravdu krásná a pěkně barevná. Zvonimíra potlačila pobavený úsměv a křídla stromové víle hned po pozdravu na přivítanou a po vzájemném představení pochválila. Bylo jí jasné, že to očekává, a zklamalo by ji, kdyby to neudělala. Přispělo to k navození dobré nálady a Olšinka se záhy bez ostychu zapojila do rozhovorů, jako by se nejen s Vodomilkou, ale i se Zvonimírou znala již dlouhý čas. Povídaly si o všem možném a dostaly se i k lidem.

„Já si myslím, že s lidmi je lepší si nic nezačínat! Anebo se jim jen na chvíli ukázat, a jak se přiblíží, zmizet jim z očí,“ řekla Olšinka.

„Oni si prý úplně to samé říkají o nás. A ne že by k tomu neměli důvod. Vždyť přece víte, kolika z nich víly ublížily. Vyprávění o tom je celá dlouhatánská řada,“ dodala k tomu se smíchem Zvonimíra.

„To ano. Jenomže přece dobře víš, že mnohé z víl, a vy lesní k nim patříte, mají přímo uložené, aby lidem ubližovaly a škodily jim. Ne aby jim tančily pro jejich potěšení. To, že lidi svádějí a ubližují jim, nedělají přece jenom z pouhého rozmaru. Je to jejich úkol.

To jenom my, stromové víly, kromě toho, že od stromů, na nichž žijeme, odháníme hmyz a brouky, kteří by jim mohli škodit, nikomu neublížíme. Jsme na světě hlavně pro okrasu. Proto také na rozdíl od všech vás ostatních máme nádherná křídla,“ nadhodila Olšinka.

„Já měla křídla také, ale jen krátce. Dostaly jsme je, aby nám posloužily k přeletu z naší říše na Zemi. Když jsme se potom uložily ke spánku, do rána nám zmizely,“ povzdechla si lesní víla.

Bylo znát, že by byla ráda, kdyby jí křídla bývala zůstala napořád. Nejen pro okrasu, ale náramně by je dokázala využít k cestám do okolí. Dostala by se tak mnohem dál než pěšky. Jenomže s vílami je to tak, jak to je, a křídly se mohou pyšnit jen ty stromové. Těm ale slouží nejen pro parádu. Bez nich by se mohly jen těžko dostávat do korun stromů. To by pak musely umět šplhat a skákat jako opice, avšak na hopsající víly by určitě nebyl hezký, ale spíš směšný pohled.

Kamarádky víly se ale nechtěly hádat ani se kvůli některé ze svých předností před druhými přespříliš vytahovat, a tak debatu o křídlech rychle ukončily. Pohodlně se usadily k vyprávění, na které se těšily. Tentokrát se jako první přihlásila Olšinka s tím, že když je vlastně přírůstkem do party, měla by se předvést a vyzkoušet, zda s jejím vyprávěním budou druhé dvě víly spokojené.